

-ARAŞTIRMA MAKALESİ-

**1701 YILINDA İKİ KUTSAL ŞEHİRDE (MEKKE VE MEDİNE)
GERÇEKLEŞTİRİLEN MEVLİD-İ ŞERİF MERASİMİ MASRAFLARI***

Esra EVRAN¹ & Kadir ARSLANBOĞA²

Öz

Mevlid, Hz. Peygamber'in doğumunu ve doğum yıl dönümünde yapılan merasimi ifade etmektedir. Bu sebeple Müslümanlar arasında "mevlid" büyük önem arz etmektedir. İslam dünyasında ilk mevlid merasimlerinin Şii Fatımî Devleti tarafından yapıldığı bilinmektedir. Türk toplumlarında ise ilk mevlid kutlamaları son derece dindarlığıyla bilinen Selçuklu Erbil Atabeyi Muzafferüddin Gökbörü (1190-1232) tarafından düzenlenmiştir. Hz. Peygamber'e büyük bir sevgi besleyen ve hürmet gösteren Osmanlı Devleti'nde ise mevlid merasimleri Kanuni Sultan Süleyman döneminde devlet protokolüne girmiş, III. Murad döneminde ise resmîyet kazanmıştır. Osmanlılarda mevlid merasimlerinde minarelerde kandiller yakılır ve camilerde mevlidler okutulurdu. Ayrıca devlet erkanının ve halkın ileri gelenlerinin katılımıyla sarayda görkemli mevlid törenleri düzenlenmekteydi. Kutsal topraklara büyük hürmet gösteren Osmanlı Devleti Yavuz Sultan Selim döneminde Hicaz Bölgesi'nin idaresini ele aldıktan sonra Haremeyn-i Şerif'e hac mevsiminde "surre" adıyla para ve değerli eşyalardan oluşan surre alaylarını düzenli bir şekilde göndermiştir. Bununla birlikte Osmanlı Devleti, Haremeyn-i Şerif'e mevlid-i şerif masrafları olarak kumaş, nakit ve merasimler için çeşitli malzemeler göndermiştir. Çalışmada, 1701 yılında Haremeyn-i Şerifeyn Evkaflı tarafından Mekke ve Medine'ye gönderilen Mevlid-i Şerif masrafları ele alınmıştır. Masraflar aracılığıyla Mekke ve Medine şehirlerindeki görevlilerin isimleri ve bu kişilerin aldıkları hediyeler yoluyla rütbeleri öğrenilebilmektedir. Yine gönderilen nakit yardımlar yoluyla Harem-i Şerif ve Mescid-i Nebvi'de hangi görevlilerin bulunduğu bilinebilmektedir. Son olarak yapılan merasimler esnasında kullanılan malzemeler yoluyla da organizasyonun şekli ortaya çıkabilmektedir. Bunlarla birlikte malzemenin bölgeye ulaşmasında lojistik bilgileri de masraf verileriyle ortaya konulabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Mevlid-i Şerif, Osmanlı Devleti, Haremeyn-i Şerifeyn Evkaflı.*

JEL Kodları: N35, N95.

Başvuru: 28.08.2023 **Kabul:** 14.10.202

* Bu makale 5-6 Temmuz 2023 tarihinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Konferansı III konferansında sunulan "1701 Yılında İki Kutsal Şehirde (Mekke Ve Medine) Gerçekleştirilen Mevlid-i Şerif Merasimi Masrafları" başlıklı tebliğin genişletilmiş halidir.

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, LEE, Yüksek Lisans Öğrencisi, esraa-evran@hotmail.com. Orcid: 0009-0009-3751-0032

² Prof.Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, SBF, İktisat, karslanboga@comu.edu.tr, ORCID 0000-0002-0264-4796

EXPENSES OF THE MAWLID-I SHARIF CEREMONY HELD IN THE TWO HOLY CITIES (MECCA AND MEDINA) IN 1701

Abstract

Mawlid refers to the birth of the Prophet Muhammed and the ceremony held on the anniversary of his birth. These people place great importance on “mawlid” among Muslims. It is known that the first mawlid ceremonies of the Islamic world were held by the Shiite Fatimid State. In Turkish societies, the first mawlid celebrations were organized by Seljuk Erbil Atabeyi Muzafferüddin Gökbörü (1190-1232), known for his extreme piety. in the Ottoman Empire, which had great love and respect for the Prophet, mawlid ceremonies entered the state protocol during the reign of Suleiman the Magnificent. It became official during the III. Murad period. During the mawlid ceremonies in the Ottomans, oil lamps were lit in the minarets and mawlids were read in the mosques. In addition, with the increase of state officials and notable people, mawlid ceremonies were held in the palace in the past. The Ottoman State, which showed great respect to the holy lands, after taking over the administration of the Hejaz Region during the reign of Yavuz Sultan Selim, regularly sent surre regiments of money and valuables called “surre” to Haremeyn-i Sharif during the pilgrimage season. However, the Ottoman State sent cloth, cash and various materials for ceremonies as the expenses of the mawlid-i sharif to the Haremeyn-i Sharif. In the study, the expenses of the Mawlid-i Sharif sent to Mecca, Medina by the Haremeyn-i Şerifeyn Foundations 1701 were taken. Through the expenses, the names of the officials in the cities of Mecca and Medina and their ranks can be learned through, the gifts they received How ever the cash aid sent can be know through which officials are present in the Haram al Sharif and the Masjid al-Nabawi. Finally, the shape of the organization can be revealed through the methods used during the ceremonies. In addition, logistics information in the stock area can also be revealed with cost data.

Keywords: Mawlid-i Sharif, Ottomon State, Haremeyn-i Şerifeyn Foundations.

JEL Codes: N35, N95.

“Bu çalışma Araştırma ve Yayın Etiğine uygun olarak hazırlanmıştır.”

1. GİRİŞ

Mevlid kelime olarak Arapça da doğmak, doğum zamanı ve doğum yeri olmak üzere üç anlamı ifade etmekte ve Türkçede de aynı anlamlarda kullanılmaktadır (Timurtaş, 1990: 10). Hz. Peygamber’in dünyaya teşrif ettiği gün olarak Rebiülevvel ayının on ikinci günü kabul edilmektedir. Doğum günü münasebetiyle her yıl bugünde düzenlenen merasimler “mevlid” olarak isimlendirilmiştir (Can, 2020: 141). Hz. Peygamber’e duyulan sevginin en güzel örneklerinden biri olan mevlid-i şerif merasimlerinin İslam’ın ilk dönemlerinden itibaren ortaya çıktığı bilinmektedir (Efe, 2010: 20). Bununla birlikte mevlid-i şerif merasimleri belli bir zamandan sonra, İslam ülkelerinde dini ve sosyal hayatta önemli bir yer edinmiştir. Mevlid merasimleri, siyasi yönetimler açısından zaman zaman dini kimliğin bir göstergesi olarak da kullanılmıştır (Özel, 2002: 235).

Hız. Peygamber'i anmak için yazılan eserlerin ismi mevlid olarak isimlendirilmiştir (Yıldız, 2015: 13). Mevlid türüne ait birçok eser mevcuttur ve en bilineni Süleyman Çelebi'nin 1409 yılında yazdığı "Vesiletü'n-Necât" adlı eseridir. Türk edebiyatında mevlid türünün ilk eseri olan Vesiletü'n-Necât, Hız. Peygamber'in doğumunu anlatmakla birlikte, hayatının belli kısımlarını, hicretini, miraç ve vefatını anlatan bölümler de bulunmaktadır (Pekolcay, 2004: 486). Hız. Peygamber'in doğumu başta olmak üzere, din büyüklerini anma, vefat, mübarek gün ve gecelerde de okunmuştur (Turabi, 2017: 43).

İslam Dünyası'nda mevlid-i şerif merasimlerinin ilk olarak Mısır'da Şîi Fatımî Devleti hükümdarı Muiz-Lidnillah döneminde yapıldığı bilinmekle birlikte 972-975 yılları itibariyle de mevlid-i şerif resmi olarak kutlanmaya başlanmıştır (Can, 2020: 142). Fatımîler devrinde gerçekleştirilen mevlid-i şerif merasimlerinde devlet erkanı sarayda bir araya gelirdi. Burada günün önemi üzerinde durulur, yemekler yenilir ve şeker dağıtılırdı. Henüz halkın mevlid-i şerif merasimlerine dahil olmadığı bu kutlamalara belirli bir süre ara verilse de sonrasında tekrar devam edilmiştir (Okıç, 1975: 22; Akarpınar, 1999: 84). Ayrıca Fatımîler döneminde Hız. Ali ve Hız. Fatma adlarına da mevlid törenleri düzenlenmiştir (Yıldız, 2015: 10).

Sünni-İslam dünyasında ise mevlid-i şerif merasimleri ilk olarak Selçuklu Devleti'nde görülmüştür. Selçuklu Devleti'nin Erbil Atabeyi Muzafferüddin Gökbörü döneminde (1154-1232) mevlid kutlamalarına halkın katılımıyla resmi olarak başlandığı bilinmektedir. Bazı tarih kaynakları ve sünni yazarlar tarafından tarihte ilk mevlid kutlamalarını yapan kişinin Muzafferüddin Gökbörü olduğu söylenmektedir (Yenibaş, 2012: 108). Son derece hayırsever ve iyi bir devlet adamı olarak bilinen Muzafferüddin Gökbörü, Hız. Peygamber'e duyduğu sevgi sebebiyle halk tabakalarının da yoğun olarak katıldığı ihtişamlı mevlid merasimleri düzenlemekteydi (Çetin, 1987: 73). Muzafferüddin Gökbörü ile başlayan ve halkın katılımıyla ziyafetlerin verildiği ihtişamlı resmi mevlid-i şerif merasimleri, daha sonra tüm İslam alemine yayılmıştır (Aslan, 2009: 214). Mısır'da Memlûklüler döneminde de (1250-1517) bürokrasinin ve halkın katılımıyla ihtişamlı mevlid-i şerif kutlamalarına devam edilmiştir (Özel, 2002: 239).

Osmanlı Devleti'nde ise 1402 yılındaki Ankara Savaşı'ndan sonra oluşan yeni siyasi ve sosyal düzen dönemi içerisinde Süleyman Çelebi tarafından yazılan Vesiletü'n-Necât eseri halk arasında yaygınlaşmaya başlamıştır (Yavuz, 2010: 178). Zaman içerisinde gelenek haline gelen mevlid-i şerif kutlamaları Hız. Peygamber'e duyulan sevginin bir ifade şekliydi (Karataş, 2008: 50).

II. Bayezid döneminde mevlid-i şerif kutlamaları olarak ihtişamlı mevlid alaylarının yapıldığı bilinmektedir (Akarpınar, 1999: 44; Koca, 2019: 159). Kanuni Sultan Süleyman dönemiyle birlikte (1520-1566) mevlid alayları devlet protokolünde yer almıştır (Efe, 2019: 13). Osmanlı Devleti'nde resmi olarak mevlid-i şerif merasimi ilkin III. Murad zamanında yapılmıştır (Çelebi, 2022: 20). Hız. Peygamber'in doğum günü olarak kabul edilen mevlid günü padişahın emriyle bütün minarelerde kandiller yakılır, cami ve mescitlerde mevlid okutulurdu (Şeker, 2004: 482; Şen ve Çakır, 2020:

243). Topkapı Sarayı'nda düzenlenen mevlid törenleri bazen Ağalar Cami, Çinili Köşk ve daha sonraki yıllarda Sultan Ahmed Cami başta olmak üzere, Eyüp Sultan, Nusretiye, Beyazıt, Valide Sultan (Dolmabahçe) ve Yıldız camilerinde yapılmıştır (Şeker, 2004: 479). Buralarda gerçekleştirilen mevlid merasimlerine padişah, sadrazam, şeyhülislam, vezirler ile diğer mülki ve askeri erkan iştirak etmişlerdir (Çelebi, 2022: 20). Mevlid-i şerif törenlerinin genellikle Sultan Ahmed Camii'nde düzenlenmesinin sebebi ise mevlid törenlerinde dağıtılan şerbet, şeker ve ikram, hediye ve hilat masraflarının karşılanması amacıyla Sultan I. Ahmed'in vakıf tesis etmesiydi (Alikılıç, 2004: 108).

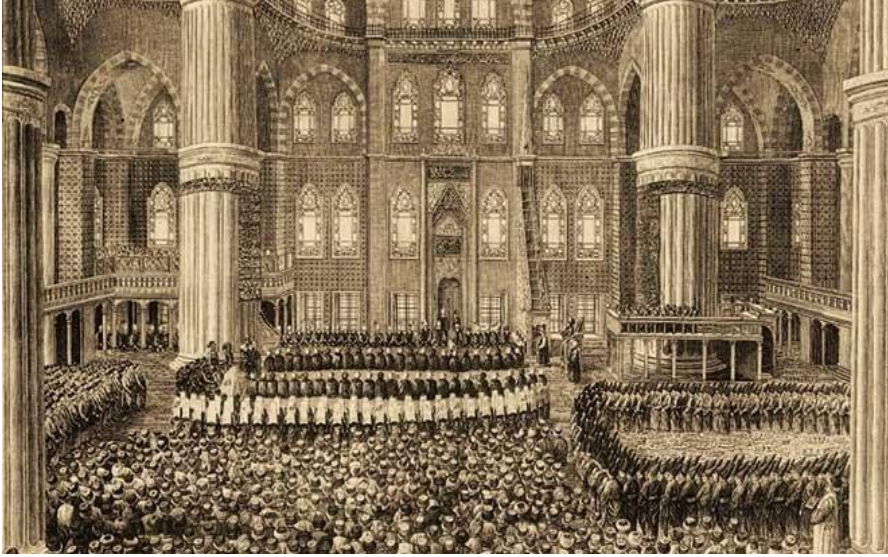
Osmanlı'da düzenlenen törenler için mevlid gününden önce protokolde bulunan devlet adalarına davetiye gönderilip tören kıyafetleriyle birlikte ne zaman ve hangi camide bulunmaları gerektiği önceden bildirilirdi (Şeker, 2004: 479). Sultan Ahmed Camii'nde düzenlenen mevlid törenlerinde padişah, sadrazam, şeyhülislam ve vezirlerle birlikte mülki ve askeri erkan hazır bulunurlardı (Özel, 2004: 479). Padişah, devlet erkani ve özel muhafızlardan oluşan alayın camiye yaklaşmasıyla Fetih Suresi okunur, padişah camiye gelince törendekiler padişahı saygıyla selamlardı. Ardından cami görevlisi Hz. Peygamber'in özelliklerini anlatan metni okuduktan sonra Ayasofya ve Sultan Ahmed Camii vaizleri kürsüde vaaz verirlerdi. Vaaz bitince vaizlere samur kürk ve ferace ile çeşitli hediyeler verilir (Şeker, 2004: 480). Vaazın ardından mevlidhanlar kürsüye çıkarlar ve kendilerine hilat giydirilirdi. İlk mevlidhandan sonra ikinci mevlidhan kürsüye çıkarak Süleyman Çelebi tarafından yazılan mevlid-i şerifin, teşrifat defterine kırmızı mürekkep ile yazılan "Geldi bir akkuş kanadıyla revân / arkamı sığadı kuvvetle hemân" beytini okumasıyla herkes saygı ve huşu içinde ayağa kalkardı. Bu mevlid töreninin en önemli kısmıydı. İkinci mevlidhanın okuması bitince kendisine hilati giydirilir ve ardından üçüncü mevlidhan kürsüye çıkardı (Can, 2020: 158). Daha sonra devlet erkanına içinde çeşitli şekerlerin bulunduğu ikram tabakları getirilirdi (Alikılıç, 2004: 114). Mevlid törenlerinin sonunda Mekke-i Mükerrerme Emiri tarafından gönderilen sadakat mektubu okunur ve gönderilen hurmalar mevlid merasimine katılan cemaate ikram edilirdi (Seydi, 1973: 151).

Sarayda padişahların katılımıyla düzenlenen ve gelenlere değerli hediyelerin dağıtıldığı mevlid merasimleriyle birlikte birçok devlet adamı ve zenginlerin konağında, cami, mescit ve halkın kendi evlerinde de mevlid kutlamaları icra edilirdi (Özel, 2004: 476). Medine'de Rebiülevvel ayının 12'sinde resmi tatil ilan edilirdi. Dükkanlar açılmaz, kalelerden top atılır, insanlar güzel kıyafetler giyerek birbirlerinin mevlid gününü kutlardı. Mevlid gecesini Mescid-i Nebevi'de ihya edilirdi. Sabaha karşı Bab-ı Nisa önünde kurulan kürsüden hatiplerden biri hadis-i şerif okur ve padişah için dua ederdi. Diğer hatipler mevlidin viladet, hicret ve rada bölümlerini okurlardı. Son olarak halka şerbet dağıtımı yapıldıktan sonra mevlid kutlaması sona ererdi (Çelebi, 2022: 20).

Günümüzde mevlid kutlamaları, Suudi Arabistan hariç Kuzey Afrika'dan Endonezya'ya kadar olan İslam ülkelerinde resmi şekilde kutlanırken bazı ülkelerde gayri resmi olarak kutlanmaktadır. Türkiye'de ise Diyanet İşleri Başkanlığı ve

Diyanet İşleri Vakfı tarafından ortaklaşa düzenlenen etkinliklerle mevlid kutlanmaktadır (Özel, 2004: 476).

Resim 1: Osmanlı Devleti'nde Kandil Merasimi

Kaynak: <https://www.fikriyat.com/tarih/2017/11/20/osmanli-doneminde-mevlid-merasimi>

Mekke ve Medine şehirleri Müslümanlar için en kutsal ve en mukaddes mekanlardır (Güler, 2002: 867). Aynı zamanda bu mukaddes şehirler Müslümanların hac ve umre farızasının yerine getirildiği yerler olması sebebiyle İslam ülkeleri için her zaman büyük önem taşımıştır. İslam ülkeleri, diğer İslam devletleri arasında saygınlık kazanmak için buralarda hakimiyet kurmak istemişlerdir (Buzpınar ve Küçükaşçı, 1997: 153).

Mukaddes şehirler Osmanlı sultanları için de hem idari hem de dini açıdan her zaman büyük önem taşımış ve bu kutsal topraklara ayrı bir önem vermişlerdir (Paşa, 2018: 46). Her yıl hac döneminde Surre-i Hümayun alayları ile gönderilen ayni-nakdi yardımlar ve hediyeler bölge idarecilerinin yanı sıra bölgede yaşayan yoksul halka dağıtılmıştır (Paşa, 2018: 46). 1517 yılından itibaren Haremeyn'in Osmanlı Devleti'nin himayesine girmesi sonrasında surre düzenli olarak gönderilmiştir (Buzpınar, 2009: 567). Osmanlı Devleti surre ile birlikte mevlid sebebiyle de bölgeye ayni-nakdi yardımlar gerçekleştirmiştir. Çalışmada 1701 tarihine ait Haremeyn-i Şerifeyn Evkafı'ndan Mekke ve Medine'ye yapılan mevlid-i şerif yardımları ele alınmıştır. Mevlid-i Şerif için yapılan masraflara ait veriler Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde 734 numaralı Vakfiye Defteri'nin 15, 16, 17 ve 18. varaklarında (VGMA, VD 734, 15b-18a) bulunmaktadır.

2. HAREMEYN-İ ŞERİFEYN EVKAFI

Osmanlı Devleti'nin sosyo-ekonomik yapısının temeli vakıf sistemine dayanmaktadır. Vakıf sistemi içerisinde bulunan Haremeyn vakıfları kutsal toprakların imarı ile bölgede yaşayan insanların ve hac vazifesini yapanların ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir rol oynamıştır (Paşa, 2018: 46). Osmanlı Devleti'nde Haremeyn-i Şerifeyn'e yardım için ilk vakıf kuran II. Murad'dır. Sultan II. Murad, Manisa Saruhan'da bulunan mallarının gelirlerinden 3.500'şer floriyi Mekke ve Medine fukarasına ve yine malından 200 florinin de Kudüs'te yaşayan fukaralara gönderilmesini buyurmuştur (Güler, 2002: 869).

Memlûkler döneminde Haremeyn vakıflarının çoğu Mısır'da bulunuyordu. Bu vakıflar çeşitli sebeplerden dolayı Mekke ve Medine bölgesinin ihtiyaçlarını karşılayamamıştır. Bunun üzerine Fatih Sultan Mehmed Han, Edirne ve civarında Haremeyn vakıfları kurmaya başlamıştır (Kars, 2020: 29). Sultan Yavuz Selim 1517 yılında Mısır'ı alarak Mekke ve Medine'nin içinde bulunduğu Hicaz Bölgesi'ni Osmanlı topraklarına dahil ettikten sonra, daha önce bulunan vakıflara yenilerini ekleyerek, fethettiği Mısır'daki gelirlerin bir kısmını buraya tahsis etmiştir (Kurşun, 2017: 283). Kanuni Sultan Süleyman, Mekke'nin en büyük ihtiyacı olan suyolları için ödenek ayırtmış, Kabe örtüleri için Memlûk sultanlarının tahsis ettiği vakıflara yenilerini ilave etmiş ve Hicaz Bölgesi'ne tahsisatlar ayırmıştır (Atalar, 2015: 45; Erdoğan, 2014: 1).

Osmanlı Devleti sınırları içerisindeki diğer bölgelerde de Haremeyn için vakıflar kurarak, hastane, medrese, su kuyusu, sebil ve yol yapımı gibi çeşitli imar faaliyetlerine kaynak ayrılmıştır. Ayrıca kurulan vakıfların gelirleri ile hırsız ve yol kesicilere karşı önlem olarak hac ibadetlerini yerine getirenlerin güvenliğini sağlamıştır (Buzpınar ve Küçükbaşçı, 1997: 153; Gündüz, 2018: 161). Valide sultanlar da kurdukları vakıfların gelirlerinden bir kısmının Haremeyn'e sevk etmişlerdir (Kars, 2020: 30).

1586 yılında Haremeyn'e yardım için kurulan Mekke ve Medine'deki vakıflar ve şehirlerdeki mevcut diğer vakıfların tek bir idari sistem içerisinde olması amacıyla Evkaf-ı Haremeyn Nezareti kuruldu ve idaresi Babüssaade ağalarından alınarak Darüssaade ağalarına verildi. Nezarete padişahların, sultan kadınların ve Darüssaade ağalarının vakıfları bağlandı (Öztürk, 1995: 521; Gündüz, 2018: 160). Evkaf-ı Haremeyn Nezareti'ne bağlanan vakıfların gelirleri görevli memurlar tarafından toplanmaktaydı. Toplanan gelirlerin belli bir kısmı surre alayı ile gönderildikten sonra geri kalan kısmı "dolap" adı verilen Haremeyn hazinesine konulurdu (Buzpınar ve Küçükbaşçı, 1997: 154-155).

Osmanlı Devleti'nin Haremeyn için kurduğu vakıflar yoluyla gönderdiği ayni-nakdi yardımlar ve hediyeler bölgenin imarı ve halkın ekonomik refahına olan katkıları sebebiyle büyük önem arz etmekteydi. Böylelikle bölgeye tahsis edilen vakıf gelirleri ve gönderilen yardımlar bölgede dolaylı yönden bir ekonomik kalkınma sağlamıştır (Kurşun, 2017: 292).

3. 1701 YILINA AİT MEVLİD-İ ŞERİF MASRAFLARI

Osmanlı Devleti'nde Sultan II. Mustafa tarafından yazılan hatt-ı hümayun gereğince 1701 yılında Hz. Peygamber'in doğum günü münasebetiyle Mekke ve Medine'de şehir yönetiminde bulunan bazı bürokratlar ile Harem-i Şerif ve Mescid-i Nebi'deki görevlilere, fukaraya ve halka hediye ve ikramda bulunulmuştur. Mısır Valisi'ne gönderilen 6 Safer 1123 / 13 Temmuz 1701 tarihli hatt-ı hümayunda Medine'de Mevlid-i Şerif Vakfı olmaması sebebiyle kutsal şehirlerde Hz. Peygamber'in doğum günü münasebetiyle "bir meclis-i sūr ve mahfel-i sūr" icra edilmesi emredilmiştir. Düzenlenen merasimlere ait masrafların Mısır'daki Haremeyn vakıf gelirlerinden karşılanması ve defterin bir suretinin hem Haremeyn-i Şerifeyn hem de Başmuhasebe Defterine kaydedilmesi belirtilmiştir. Hatt-ı hümayunun tarihine bakıldığında da Hz. Peygamber'in doğum günü olan 12 Rebiülevvel'den bir ay öncesinde mevlid-i şerif merasimi hazırlıklarına başlanılması emredilmiştir. Mevlid-i şerif kutlamaları için tamamlanan hazırlıklar Mekke'ye Mısır-Süveyş Limanı-Cidde güzergahından; Medine'ye ise Mısır-Süveyş Limanı-Yenbu İskelesi güzergahından ulaştırılmıştır (VGMA, VD 734, v. 17/b, 18/a).

Mekke ve Medine'de gerçekleştirilen mevlid-i şerif kutlamalarına ait masraflar şehirler itibariyle ayrı ayrı verilmiştir. Masrafların verilmesinde üç farklı tasnif bulunmaktadır. Bunlardan ilkinde şehir yönetiminde söz sahibi kişiler ile Harem-i Şerif ve Mescid-i Nebi'nin önde gelen görevlilerine değerli kumaşlar hediye edilmiştir. İkincisinde ise Harem-i Şerif ve Mescid-i Nebi'nin görevlilerine nakit olarak hediyelerde bulunulmuştur. Sonuncusunda da merasimlerin icrasında kullanılacak ve dağıtılacak malzeme, nakliye ve sair masraflara ait bilgiler verilmiştir. Böylelikle kutsal bölgelerde ve mekanlarda görev yapan personel ve kutlamalarda kullanılan malzemelerin listeleri hakkında bilgi edinilebilmektedir. Ayrıca hediye ve malzemelerin bölgeye ulaşımındaki lojistik bilgiler de verilmektedir.

1701 yılında Mekke ve Medine'de gerçekleştirilen mevlid-i şerif kutlamalarına ait masrafların toplam rakamları aşağıda verilmiştir. Defterde masrafların bir kısmı şerifi altın bir kısmı da guruş hesabıyla verilmiştir. Anlatımda defterin vermiş olduğu verilere göre masraf kalemleri hangi para hesabıyla verildiyse o para cinsinden anlatılmıştır. Ancak tablolarda altın paranın guruş cinsinden değerleri de ek olarak verilmiştir.¹

Tablo1: Mekke ve Medine Şehirlerinde Mevlid-i Şerif Harcamaları (Guruş)

Şehir	Hediye		Nakit		Malzeme	Toplam
	Kişi	Meblağ	Kişi	Meblağ		
Mekke	15	1.865	184	821,25	1.019,25	3.705,5
Medine	17	1.515	171	1.667,25	950,75	4.133

Kaynak: VGMA, VD 734, v. 15b-18a.

¹ 1 şerifi altın = 2,25 guruş (2 guruş 1 rub)

Mekke şehrinde düzenlenen mevlid-i şerif merasimi için 15 kişiye toplam 1.865 guruş tutarında kumaşlar dağıtılmıştır. Nakit olarak ise 184 kişiye toplam 821,25 guruş yardım yapılmış ve malzeme alımına da 1.019,25 guruş harcama yapılmıştır. Bu üç kalem itibariyle Mekke'de mevlid-i şerif harcamalarına toplam 3.705,5 guruş sarf edilmiştir.

Medine'de mevlid-i şerif kutlamaları içinse toplamda 4.133 guruş masraf yapılmıştır. 17 kişiye toplamda 1.515 guruş kıymetinde top kumaş dağıtılmıştır. Nakit olarak sayıları verilen 171 kişiye ve sayısı belli olmayan kişilere toplamda 1.667,25 guruş yardımda bulunulmuştur. Malzeme alımı için de 950,75 guruş harcama yapılmıştır.

3.1. Mekke'deki Mevlid-i Şerif Merasimi Masrafları

Mekke şehrinde gerçekleştirilen mevlid-i şerif merasimlerinde nakdi yardımlar, hediyeler ve lazım olan malzemelerin alımına toplam 3.705,5 guruş sarf edilmiştir. Yapılan nakdi yardımlar, hediyeler ve kutlamalar için lazım olan malzemeler ile kimlere ve ne kadar verildiği aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 2'de Mekke'de bürokrasi içerisinde yer alan üst makamdaki 15 kişiye verilen hediyeler ve bunların tutarları gösterilmektedir. Bürokrasi kadrolarına dağıtılan hediye kumaşların türleri dikkate alındığında beş tasnif; tutarları dikkate alındığında samur kürk hediyesinde iki türün olmasıyla birlikte altı tasnifte alımın olduğu görülmektedir. Burada dağıtılan samur kürk hediyeleri arasındaki değer farkı malın kalitesinden kaynaklanmaktadır.²

Mekke şehrinin idaresini üstlenen şerif³ ile kadıya 500 guruş tutarında birer top samur kürk hediye edilmiştir. Müftü ile şeybeye⁴ 300 guruş tutarında birer top samur kürk verilmiştir. Şeyhülhareme 100 guruş değerinde bir top kakum kürk ihsan edilmiştir.

² Osmanlı Devleti'nde kürk ilk zamanlarda kişileri soğuktan korumaya yönelik bir kıyafet iken, zaman içerisinde lüks mal olmuştur. Kürkler hayvan postlarının kalitesine bağlı olarak piyasa da üç kalite sınıfına kadar satılmaktaydı (Karaca, 2002: 568).

³ 10. yy'ın ikinci yarısından itibaren Mekke yöneten idareciler (Küçükkaşçı, 2003: 572).

⁴ Şeybe bir kabile ismi olmakla birlikte bu kabile üyelerinden biri Kabe'nin hizmetlerinden hicabeyi günümüze kadar ifa etmişlerdir (Apak, 2010: 47).

Tablo 2: Mekke’de Hediye Dağıtımı ve Tutarları (Guruş)

Görevli	Hediye / 1 Top	Tutar
Şerif	Samur Kürk Ferace	500
Kadı	Samur Kürk Ferace	500
Müftü	Samur Kürk Ferace	300
Şeybe	Samur Kürk Ferace	300
Şeyhül’-haram	Kakum Kürk Ferace	100
Muhaddis	Sof Ferace	20
Ser-İmaman	Sof Ferace	20
Naib	Sof Ferace	20
Şeyhül’-kurra	Sof Ferace	20
Vassafü’l-evvel	Sof Ferace	20
Ser-Ağa	Hil’at-ı has	15
Nakib-i ağa	Hil’at-ı has	15
Ser-katib	Hil’at-ı has	15
Ser-müşeyyid	Hil’at-ı kuşaklık	10
Ser-müezzin	Hil’at-ı kuşaklık	10
Yekun		1.865

Kaynak: VGMA, VD 734, v. 15b

Muhaddis⁵, ser-imam, naib, şeyhülkurra⁶ ve vassafülevvel⁷ görevlerini ifa edenlere 20 guruş değerinde birer top sof ferace gönderilmiştir. Ser-ağa, nakib-i ağa ve ser-katib içinde 15 guruş değerinde birer top hilat-ı has hediye edilmiştir. Son olarak ser-müşeyyid⁸ ve baş müezzine 10 guruş değerinde birer top hilat kuşaklık ihсан edilmiştir.

Yüksek rütbelerde bulunanlara verilen kürk ve kumaş hediyeleri sonrasında Mekke’de çeşitli görevleri ifa eden alt rütbelerdeki 184 personele toplam 365 altın / 821,25 guruş nakit dağıtılmıştır. Nakit dağılımı Tablo 3’te verilmiştir. Muhaddise 50 altın, hutbe veren 15 kişiye de kişi başı 2 altın olmak üzere toplam 30 altın ihсан edilmiştir.

Mevlid-i şerif merasimlerine ait masraf defterinde imam ve müezzinler mezheplere göre tasnif edilmiş ve hepsi kişi başı 2 altın almıştır. Hanefi mezhebine mensup 15 imam toplam 30 altın, Şafi mezhebine mensup 8 imam toplam 16 altın, Maliki mezhebine mensup 4 imam toplam 8 altın ve Hanbeli mezhebine mensup 4 imam da toplam 8 altın almıştır. Müezzin görevini icra edenlerde ise Hanefi ve Şafi mezheplerine mensup 8’er kişi toplam 16’şar altın, Maliki ve Hanbeli mezheplerine mensup 4’er kişiye de kişi başı 2 altın hesabından toplam 8’er altın ihсан edilmiştir.

⁵ Hadis alimi (Kubbealtı Lugatı, t.y.).

⁶Kiraat ilmiyle meşgul olan ve hafız ve karilerin şeyhidir. Şeyh, reis anlamında kullanılmaktadır (Akakuş, 2007: 545).

⁷Hız Peygamber’in kişisel vasıflarını anlatan kişi (Kubbealtı Lugatı, t.y.).

⁸Bina inşa işleriyle uğraşanların reisi (Kubbealtı Lugatı, t.y.).

Tablo 3: Mekke’de Nakit Yardımlar

Görevli	Kişi	Altın	Guruş
Muhaddis	1	50	112,5
Huteba	15	30	67,5
İmaman-1 Hanefi	15	30	67,5
İmaman-1 Şafi	8	16	36
İmaman-1 Maliki	4	8	18
İmaman-1 Hanbeli	4	8	18
Müezzinan-1 Hanefi	8	16	36
Müezzinan-1 Şafi	8	16	36
Müezzinan-1 Maliki	4	8	18
Müezzinan-1 Hanbeli	4	8	18
Vassaf-1 Evvel	1	10	22,5
Vassaf-1 Sani ve Salis	2	10	22,5
Ağayan	25	50	112,5
Müşeyyidin	25	25	56,25
Bevvaban	15	15	33,75
Sakayan	25	25	56,25
Huddam-1 eşribe	10	10	22,5
Şamdaniyan	8	8	18
Ser-mühendis	1	2	4,5
Vazife-i nazır	1	20	45
Yekun	184	365	821,25

Kaynak: VGMA, VD 734, v. 15b-16a

Hz. Peygamber’in vasıflarını anlatan vassaf-ı evvele 10 altın, vassaf-ı sani ile vassaf-ı salise 5’er altın verilmiştir. Harem-i Şerif’te görev yapan 25 ağaya kişi başı 2’şer altından toplam 50 altın, inşaat işlerinden sorumlu olan ve 25 kişiden oluşan müşeyyidlere kişi başı 1’er altından toplam 25 altın, kapı görevlileri olan ve 15 kişiden oluşan bevvalara kişi başı 1’er altından toplam 15 altın, 25 kişiden oluşan sakalara kişi başı 1’er altından toplam 25 altın ve içecek dağıtan 10 kişiden oluşan huddam-ı eşribe de kişi başı 1’er altından toplamda 10 altın verilmiştir. Harem-i Şerif’in aydınlatılmasıyla görevli 8 kişiden oluşan şamdaniyan personeline de kişi başı 1’er altından toplamda 8 altın ihсан edilmiştir.

Harem-i Şerif yapı işleriyle ilgilenen ser-mühendise 2 altın ve mevlid-i şerif kutlamalarından sorumlu olan nazıra da 20 altın ihсан edilmiştir.

Mekke’de görevli idareci ve personel masrafları sonrasında kaydedilen mevlid-i şerif kutlamaları için satın alınan malzemelerin isimleri, miktarları ve tutarları aşağıda Tablo 4’te verilmiştir. Malzeme alımına toplamda 453 altın / 1.019,25 guruş masraf yapılmıştır. Masraflar genel olarak günün önemine binaen Hz. Peygamber’in sevdiği kokular, şeker, içecek ve bunların dağıtımında kullanılan malzemeler ile bu malzemelerin Mısır’dan Mekke’ye ulaştırılmasında ortaya çıkan nakliye

ücretlerinden oluşmaktadır. Bunlara ilaveten nazıra bazı mühimmat alımları için de nakit para verilmiştir.

Koku masrafı olarak 20 miskal ağırlığında anber alımına 40 altın, 1 vukiyye öd ağacı kokusu için 30 altın, 1 vukiyye buhur çubuğu alımına 10 altın, 5 vukiyye misk alımına 25 altın ve 10 vukiyye ma-i verdi (gül suyu) alımına da 5 altın masraf yapılmıştır.

İkram olarak dağıtılan 50 vukiyye akide için 25 altın, 100 vukiyye melis şekeri için 50 altın, 30 vukiyye kandinat (şeker) için 15 altın, içecekleri tatlandırmak amacıyla 100 vukiyye şeker alımına da 45 altın masraf yapılmıştır. Şekerlerin ikramında kullanılmak amacıyla da 200 adet tabak alınmış ve 2 altın ödeme yapılmıştır.

Tablo 4: Mekke'deki Merasimler için Satın Alınan Malzemelerin İsimleri, Miktarları ve Tutarları

Malzeme	Miktar	Altın	Guruş
Anber	20 miskal	40	90
Ud-ı maverdi	1 vukiyye	30	67,5
Çubuk-ı Buhuri	1 vukiyye	10	22,5
Misk	5 vukiyye	25	56,25
Ma-i verd (Gül suyu)	10 vukiyye	5	11,25
Akide	50 vukiyye	25	56,25
Melis Şekeri	100 vukiyye	50	112,5
Kandinat (şeker)	30 vukiyye	15	33,75
Şeker beray-ı eşribe	100 vukiyye	45	101,25
Tabak beray-ı şeker	200 adet	2	4,5
Eşribe-i mütenevvia	50 vukiyye	25	56,25
Bardak beray-ı eşribe	200 adet	2	4,5
Ağaç sini	50 adet	25	56,25
Peştamal beray-ı huddamat-ı eşribe	50 adet	12	27
Şem'-i asel	36 vukiyye	18	40,5
Nazıra bazı mühimmat alımı için	-	44	99
Mısır'dan Bender-i Süveys'e ve Cidde ve Mekke-i Mükerrema'ye nakli için ücret-i şütran ve nevl-i sefain	-	80	180
Yekun		453	1.019,25

Kaynak: VGMA, VD 734, v. 15a-16b

Mevlid-i şerif kutlamalarında dağıtılacak içecek ikramları için 50 vukiyye eşribe-i mütenevvia (çeşitli içecek) alımına 25 altın, dağıtımında kullanılacak 200 adet bardağa 2 altın, ikramları taşımak için kullanılacak 50 adet ağaç siniye 25 altın ve bunları dağıtacak hademelere bağlanacak 50 adet peştamale de 12 altın sarf edilmiştir.

Harem-i Şerif'in aydınlatılması amacıyla 36 vukiyye şem'-i asel (balmumu) alımına 18 altın masraf yapılmıştır. Ayrıca nazıra da merasimler esnasında liste harici gerekli

malzeme alımlarını gerçekleştirebilmesi için 44 altın nakit gönderilmiştir. Mevlid-i şerifin icra edilebilmesi amacıyla hediye, nakit ve malzemeler Mısır'dan Süveyş Limanı'na develer ile buradan da Cidde'ye gemi ile gönderilmiş, oradan da tekrar develer ile Mekke'ye ulaştırılmıştır. Gemi parası ve deve ücretleri için 80 altın masraf yapılmıştır.

Mevlid-i şerif kutlamaları için yukarıda belirtilenlerden başka malzemeler alınmıştır, ancak bunlar için ne kadar masraf yapıldığı belirtilmemiştir. Alınan malzemeler; gülsuyu serpmeye için gülabdan ve buhurdanlık 20 çift, 40 adet küçük ve büyük bakır tas, vazifelilere şerbet dağıtımı için 5 adet bakır tas, 10 adet zincirli bakır askı ve 10 adet de askı için sopa alınmıştır.

Tablo 5: Mevlid-i Şerif Merasimlerinde Kullanılmak Üzere Alınan Diğer Malzemeler

Malzeme	Miktar
Yaldızlı nuhas gülabdan ve buhurdan	20 çift
Eşribe için nuhas tas	40 adet
Eşribe halli için sağır, kebir badiye-i nuhas	10 adet
Eşribe için nuhas birun taşı	5 adet
Zincirli nuhas askı	10 askı
Askı için sopa	10 adet

Kaynak: VGMA, VD 734, v. 16a

3.2. Medine'deki Mevlid-i Şerif Merasimi Masrafları

Medine-i Münevvere şehrine mevlid masrafları için Osmanlı Devleti tarafından yapılan nakdi yardımların ve hediyelerin kimlere ve ne kadar verildiğiyle birlikte mevlid kutlamaları için lazım olan malzemelerin listesi tutarlarıyla aşağıda bulunan tablolarda gösterilmiştir. Mevlid-i şerif kutlamaları için Medine'de gerçekleştirilen organizasyonda sayısı belirtilen 178 kişiye ve sayısı belirtilmeyenlere hediye ve nakit verilmiş ve toplamda 4.133 guruş masraf yapılmıştır.

Mevlid-i şerif kutlamaları için Medine'de bulunan yüksek rütbeli 17 kişiye kürk ve kıymetli kumaşlardan 1'er top hediye edilmiş ve bunlar için 1.515 guruş masraf yapılmıştır. Bürokrasideki rütelere göre verilen hediye cinsleri itibariyle dört tasnif, değerleri itibariyle de beş tasnifte hediyeler taksim edilmiştir.

Medine kadısına ve Mescid-i Nebi'nin şeyhine 1'er top 500 guruşluk kıymette samur kürk hediye edilmiştir. Müftüye de 300 guruşluk 1 top samur kürk verilmiştir.

Tablo 6: Mevlid-i Şerif Merasimleri İçin Medine'ye Gönderilen Hediyeler ve Tutarları (Guruş)

Görevli	Hediye / 1 Top	Tutar
Kadı	Samur Kürk Ferace	500
Şeyh	Samur Kürk Ferace	500
Müftü (Muhaddis-i meclis-i şerif)	Samur Kürk Ferace	300
Ser-İmaman	Sof Ferace	20
Şeyhü'l-ferraşin	Sof Ferace	20
Şeyhü'l-kurra	Sof Ferace	20
Mevlidhan-ı evvel	Sof Ferace	20
Ağa-ı Nöbetçiyan	Hil'at-ı has	15
Dizdar-ı Kal'a-i Medine	Hil'at-ı has	15
Kethüda-ı Nöbetçiyan-ı Kalem	Hil'at-ı has	15
Hazinedar-ı Harem-i Şerif	Hil'at-ı has	15
Allaman-ı bab-ı Harem-i Nebi	Hil'at-ı has	15
Nakib-i ağa-i Harem-i Nebi	Hil'at-ı has	15
Ser-katiban-ı Harem-i Nebi	Hil'at-ı has	15
Akibü'l-ferraşin-i Harem-i Nebi	Hil'at-ı kuşaklık	10
Müşeyyidin-i Harem-i Nebi	Hil'at-ı kuşaklık	10
Ser-müezzinan-ı Harem-i Nebi	Hil'at-ı kuşaklık	10
Yekun		1.515

Kaynak: VGMA, VD 734, v. 16b

Ser-imamana, şeyhülferraşine⁹, şeyhülkurraya ve mevlidhan-ı evvele 20 guruş kıymetinde 1'er top sof ihsan edilmiştir. Nöbetçi ağasına, kale dizdarına, Harem-i Şerif'in hazinedarına¹⁰ ve Harem-i Nebi içerisindeki medreselerdeki alimlere¹¹, nakib-i ağa ve ser-katibana 15 guruş değerinde 1'er top hilat-ı has hediye edilmiştir. Harem-i Nebi'nin temizliğinden sorumlu olan olan ferraşların şeyhinden sonra gelene, inşaatçıları olan müşeyyidine ve müezzinbaşına da 10 guruş değerinde kuşaklık hilat hediye edilmiştir.

Harem-i Nebi'de kişi sayısı belirtilen 171 görevliye ve kişi sayısı belirtilmeyen görevlilere ve sair kişilere toplam 741 altın / 1.667,25 guruş nakit ihsan edilmiştir. Meclis-i şerifte hadis anlatan muhaddise 50 altın, hutbede vaaz veren 16 kişiden oluşan hatiplere kişi başı 2 altından toplam 32 altın, 19 kişiden oluşan Hanefi mezhebi imamlarına kişi başı 2 altından 38 altın, 10 kişiden oluşan Şafi mezhebi imamlarına kişi başı 2 altından 20 altın, 8'er kişilik kadrolardan oluşan Hanefi ve Şafi mezhepleri müezzinlerine kişi başı 2'ser altından 16'sar altın verilmiştir.

⁹ Ferraş, temizlik personelini ifade etmektedir. Temizlik personelinin reisi (Kubbealtı Lugatı, t.y.).

¹⁰ Belgede Medine'deki masrafların içerisinde bulunması sebebiyle burada Harem-i Şerif olarak kastedilenin Medine'deki Mescid-i Nebi olması lazım gelmektedir.

¹¹ Memlük Sultanı Kayıtbay Mescid-i Nebi'nin Babüselam ile Babürrahme kapıları arasında bir medrese ve ribat inşa ettirmiştir (Bozkurt ve Küçüktaşçı, 2004: 283).

Tablo 7: Medine'deki Nakit Yardımlar

Görevli	Nefer	Altın	Guruş
Muhaddis-i meclis-i şerif	1	50	112,5
Huteba-i Minber-i Nebi	16	32	72
İmaman-i Hanefi	19	38	85,5
İmaman-ı Şafi	10	20	45
Müezzinan-ı Hanefi	8	16	36
Müezzinan-ı Şafi	8	16	36
Mevlidhan-ı evvel	1	10	22,5
Mevlidhan-ı sani ve salis	2	10	22,5
Ağayan-ı Harem-i Nebi	85	170	382,5
Ferraşin-i Harem-i Şerif	-	50	112,5
Müşeyyidin-i Harem-i Şerif	-	20	45
Bevvabin-i Harem-i Şerif (4 kapıya)	-	8	18
Fukaraya şeyhleri eliyle	-	100	225
Mualliman (sıbyana ta'lim-i Kur'an eden)	-	10	22,5
Ta'allüm-i Kur'an iden sıbyana	-	25	56,25
Sakayan-ı Harem-i Nebi	-	20	45
Necceran ve mi'maran-ı Harem-i Şerif	-	5	11,25
Huddam-ı Eşribe	10	10	22,5
Eşribe sakileri	5	25	56,25
Ser-mühendisin-i Harem-i Şerif	1	2	4,5
Şam'daniyan-ı Harem-i Şerif	4	4	9
Nazır-ı vakf-ı mevlid-i şerif	1	100	225
Yekun	171	741	1.667,25

Kaynak: VGMA, VD 734, v. 16b-17a

Mevlid okuyan mevlidhan-ı evvele 10 altın, mevlidhan-ı sani ve salise ise 5'er altın, 85 kişiden oluşan Harem-i Nebi ağalarına kişi başı 2 altından toplam 170 altın verilmiştir.

Kişi sayısı verilmeyen görevlilerden Mescid-i Nebi'nin temizleyicileri olan ferraşine 50 altın, inşaatçılar olan müşeyyidine 20 altın, Haremin 4 kapısındaki kapıcılar olan bevvalara 8 altın, fukaraya 100 altın, Kuran kursundaki muallime 10 altın, Kuran öğrenen sıbyana 25 altın, su dağıtan sakalara 20 altın ve Mescid-i Nebi'nin marangozları olan necceran ile mimaranına 5 altın ihsan edilmiştir.

Mescid-i Nebi'de içecek işiyle görevli hademeler olan ve 10 kişiden oluşan eşribe-i huddama kişi başı 1'er altından toplam 10 altın, içeceği dağıtan 5 kişilik eşribe-i sakilere kişi başı 5 altından toplam 25 altın, mühendis başına 2 altın, aydınlatma işiyle görevli 4 şamdaniyana kişi başı 1 altından toplam 4 altın ve mevlid-i şerif kutlmasının organizasyonuyla görevli olan nazıra da 100 altın verilmiştir.

Medine'deki mevlid-i şerif merasimleri için satın alınan malzemeler çoğunlukla Mekke'de Mevlid-i şerif kutlamaları için alınan malzemelerle aynıdır. Ancak malzemelerin miktarlarında ve fiyatlarında farklılık görülmektedir. Malzeme alımına toplamda 422,5 altın / 950,75 guruş masraf yapılmıştır. Malzeme masraflarına ait döküm Tablo 8'de verilmiştir.

Koku masrafı olarak 20 miskal ağırlığında anber alımına 40 altın, 1 vukiyye öd ağacı kokusu için 30 altın, 5 vukiyye buhur çubuğu alımına 10 altın, 10 vukiyye ma-i verdi (gül suyu) alımına 10 altın ve 25 vukiyye misk alımına 12 altın harcama yapılmıştır.

Mevlid kutlamalarında şeker ikramı olarak dağıtılan 50 vukiyye akide için 25 altın, 100 vukiyye melis şekeri için 50 altın, 30 vukiyye kandinat (şeker) için 15 altın, içeceklere katmak amacıyla 100 vukiyye şeker de 45 altın masraf yapılmıştır. Şekerlerin ikramında kullanılmak amacıyla da 200 adet tabak alınmış ve 2 altın para ödemesi yapılmıştır.

Merasimlerde ikram edilecek olan içecekler için 50 vukiyye eşribe-i mütenevvia (çeşitli içecek) alımına 12 altın, dağıtımında kullanılacak 200 adet bardağa 2 altın, bardak taşımak için kullanılacak 50 adet ağaç siniye 25 altın ve bunları dağıtacak hademeler için bağlanacak 50 adet peştemale de 12 altın para harcanmıştır.

Harem-i şerifin aydınlatılması amacıyla 18 vukiyye şem'-i asel (balmumu) alımına 9 altın masraf yapılmıştır. Ayrıca nazıra da merasimler esnasında liste harici gerekli malzeme alımlarını gerçekleştirebilmesi amacıyla 44,5 altın nakit verilmiştir. Mevlid-i şerifin icra edilebilmesi amacıyla hediye, nakit ve malzemeler Mısır'dan Süveyş Limanı'na, buradan da Yenbu İskelesi'ne gemi ile gönderilmiş, oradan da develer ile Medine'ye ulaştırılmıştır. Gemi parası ve deve ücretleri için de 128 altın masraf yapılmıştır.

Tablo 8: Medine'deki Merasimler İçin Satın Alınan Malzemelerin İsimleri, Miktarları ve Tutarları

Malzemeler	Miktar	Altın	Guruş
Anber	20 miskal	40	90
Ud-ı maverdi ¹²	1 vukiyye	30	67,5
Çubuk-ı buhuri	5 vukiyye	10	22,5
Ma-i verd ¹³	10 vukiyye	5	11,25
Misk	25 vukiyye	12	27
Akide	25 vukiyye	12	27
Melis şekeri	50 vukiyye	22	49,5
Kandiniyat	25 vukiyye	12	27
Şerbet için şeker	100 vukiyye	45	101,25
Tabak Beray-ı şeker	200 aded	2	4,5
Eşribe-i mütenevvia	25 vukiyye	12	27

¹² Öd ağacından gülsuyu (Kubbealti Lugatı, t.y.).

¹³ Gülsuyu (Kubbealti Lugatı, t.y.).

Bardak beray-ı eşribe	200 aded	2	4,5
Ağaç sini	50 aded	25	56,25
Peştemal beray-ı hüddamat-ı eşribe	50 aded	12	27
Şem‘-i asel	18 vukiyye	9	20,25
Bazı mühimmat-ı lazime için nazır yedinden sarf olunmak üzere		44,5	100,125
Mühimmat-ı mezkureyi Mısır'dan		128	288
Bender-i Süveyş'e ve Yenbu İskelesi'nden Medine-i Münevvere'ye nakli için ücret-i şütran ve yol-i sefain			
Yekun		422,5	950,75 ¹⁴

Kaynak: VGMA, VD 734, v. 17b-18a

Tablo 9: Nazır Tarafından Satın Alınan Bazı Malzemeler ve Adetleri

Malzeme	Adet
Yaldızlı nuhas gülabdan ma‘a buhurdan	20
Eşribe için nuhas	40
Hall-i eşribe için kebir ve sağır badiye-i nuhas	10
Eşribe için nuhas-ı birun tas	5
Zincirli nuhas askı	10
Askı için sopa	10

Kaynak: VGMA, VD 734, v. 18a

Medine’de icra edilen mevlid-i şerif merasimleri için ismi verilen ancak ne kadar masraf yapıldığı belirtilmeyen başka malzemeler de alınmıştır. Yukarıda Tablo 9’da dağılımı verilen malzemeler; gülsuyu serpmeye için gülabdan ve buhurdanlık 20 çift, içecekler için bakır 40 adet, içecek yapımında kullanılacak 10 adet küçük ve büyük bakır, vazifelilere şerbet dağıtımı için 5 adet bakır tas, 10 adet zincirli bakır askı ve 10 adet de askı için sopa satın alınmıştır.

4. SONUÇ

İslam devletleri Mekke ve Medine’de bulunan kutsal mekanlara ayrı önem vermişlerdir. Dini hürmetle birlikte bu hürmeti siyasi bir propaganda aracı olarak da kullanmışlardır. Osmanlı devlet yönetimi ve halk kutsal mekanlara hürmet ve hizmet etmek amacıyla vakıflar kurmuş ve bu vakıf gelirlerinden bölgeye tahsisatlar gerçekleştirmişlerdir. Bunları gerçekleştirirken de önemli gün ve zamanlara dikkat etmişlerdir. Hac mevsiminde surre gönderilirken, başta mevlid kandili olmak üzere kandillerde de bölgeye ihsanlarda bulunulmuştur.

Çalışmada 1701 yılında Mısır’daki Haremeyn vakıfları tarafından gerçekleştirilen mevlid-i şerif masrafları ele alınmıştır. Özellikle de 1699 Karlofça Antlaşması

¹⁴Tam olarak 422,5 altın *2,25= 950,625 çıkıyor. 0,125 yuvarlama yaparak yekun 950,75 guruş olarak yazıldı.

sonrasında Osmanlı Devleti'nin mali bir darboğazda olduğu süreçte dahi kutsal mekanlarda icra edilen merasimlerin yapılmasına dikkat edilmiştir.

Muhasebe ve masraf verilerinin en önemli özelliği harcamalar itibariyle kurumsal bilgileri ihtiva etmesidir. Bu sebeple 1701 yılına ait mevlid-i şerif masraflarına ait bilgiler mevlid-i şerif organizasyonun nasıl gerçekleştiğine dair bilgileri ihtiva etmektedir. Mekke ve Medine şehirlerindeki idari ve kutsal mekanlardaki görevlilerin iş mahiyetleri, rütbeleri, kişi sayıları verilmiştir. Mekke şehrinde toplamda 15'i üst rütbe olmak üzere 199 kişiye, Medine şehrinde de 17'si üst rütbe olmak üzere toplam 188 kişiye hediye ve nakit gönderilmiştir. Medine şehrinde görevleri belirtilen ancak kişi sayıları belirtilmeyen görevliler ile fukara da nakit yardımı almıştır. Görevliler içerisinde Mekke ve Medine'deki imamlar ve müezzinlere ait tasnifler önem arz etmektedir. Kadroların Mekke'de daha fazla olduğu görülmekte ve Hanbeli ile Maliki mezheplerine mensup görevlilerin Medine'deki masraf listesinde yer almaması dikkat çekmektedir.

Malzeme listeleriyle de organizasyonun nasıl icra edildiği ortaya konulabilmektedir. Öncelikle mevlid gününde kutsal mekanlar Hz. Peygamber'in sevdiği kokularla kokulandırılmıştır. Devamında şerbetler hazırlanarak hademeler vasıtasıyla katılanlara ikram edilmiştir. Aynı zamanda başta akide şekeri olmak üzere şeker de ikram edilmiştir. Mevlid merasimlerindeki hediye, nakit ve malzemelerin Mısır'dan Mekke ve Medine'ye lojistik olarak nasıl ulaştırıldığı da önemli bir bilgidir. Yukarıdakilere ilaveten masraf defterlerindeki malzeme fiyatları iktisat tarihi çalışmalarına, her ne kadar kalitelerine bağlı olarak tutar değişiklikleri olsa da katkı sağlayabilir.

Sonuç olarak, 17. yüzyılın son çeyreğinden itibaren mali buhran içerisinde olan Osmanlı Devleti, kutsal şehirlere mevlid-i şerif merasimleri için toplamda 7.838,5 guruş göndererek dini açıdan Hz. Peygamber'e olan hürmetini, siyasi açıdan hamiliğini ve iktisadi açıdan sosyal transfer harcamalarını gerçekleştirdiği görülmektedir.

EXPENSES OF THE MAWLID-I SHARIF CEREMONY HELD IN THE TWO HOLY CITIES (MECCA AND MEDINA) IN 1701

1. RESEARCH PROBLEM

The aim of this study is to analyze the expenses of the mawlid-i sharif sent by the Ottoman Empire to the two holy cities of Mecca and Medina

2. RESEARCH QUESTIONS

What are the costs of the mawlid sent to Haremeyn Şherifeyn by the Ottoman Empire?
How much gifts and cash were given to whom?

3. LITERATURE REVIEW

When the national and international literature is examined, mawlid and mawlid celebrations have been the subject of many studies. In the studies, it was emphasized that the Ottoman Empire gave special importance to the holy places, especially to Mecca and Medina, which are the most sacred and blessed places for Muslims. In the study, how the Ottoman Empire celebrated the mawlid ceremonies and the importance of the day were explained. The most comprehensive studies written on mawlid and mawlid celebrations have been examined. In the study, the meaning of the mawlid, when it was first celebrated, the place and importance of the Turkish and Islamic States are emphasized. As a result of the studies, it has emerged that the Ottoman Empire, like other Islamic States, gave the necessary care and attention.

4. METHODOLOGY

First of all, a large literature study was conducted in the study. Similar studies and resources were used. The data given in the tables in the study were taken from the 15, 16, 17 and 18 leaves of the foundation book number 734 from the General Directorate of Foundations. Three methods were used for the costs of the mawlid-i sharif. First of all, the expenses for the city of Mecca and Medina are given separately. Cash aids were given to the officials in Mecca and Medina and to the prominent people of the city by transferring them to the tables. The valuable gifts given as the second method are shown in the tables, and finally, the transportation amounts are classified together with the tools and equipment sent for the mawlid expenses. Thus, with the method used, the information of the cash, gifts and expenses sent by the Ottomans to the two holy cities has been reached.

5. RESULTS AND CONCLUSIONS

Muslims as a manifestation of the love and respect for the Prophet Muhammed, the celebrations of mawlid and mawlid-i sharif were celebrated in the Ottoman Empire as they were celebrated in the first Turkish Muslim state. With the importance given by the Ottoman Empire to the holy places and the administration of Haremeyn Şerifeyn, aid to these regions increased. These aids were sent for various reasons. For one of them, "mawlid-i sharif" he continued the celebrations of mawlid in the Ottoman Empire, as in the previous Muslim states. The Ottoman Empire paid great attention and care to celebrate it in Mecca and Medina, as it celebrated in its own lands. He sent aid in kind and in cash to Haremeyn from the ports in Egypt under his rule before the day and evening of the Mawlid. These are cash, valuable gifts and the tools and equipment needed to celebrate the mawlid. These aids and gifts were distributed among the rulers of the two holy cities, the notables of the people and the people in need of help. These aids and gifts not only increased the prestige of the Ottoman Empire in the eyes of Muslims, but also strengthened the power of the caliphate.

The in-kind and cash aids sent to Haremeyn for mawlid in 1701 also show the socio-economic power of the Ottoman Empire. The total amount sent to two different cities

differs. A total of 3,705.5 gurus were spent for the cash, gifts and necessary items sent to the city of Mecca, and 4,133 gurus were spent for the cash, gifts and equipment sent to the city of Medina for the expenses of the mawlid. The cost of the mawlid sherif sent to the city of Mecca cost more than the city of Medina. Those with titles such as kadi and sheikh were given gifts of high value. In addition, in-kind and cash aids were sent to the people living in Mecca and Medina and their numbers are unknown.

KAYNAKÇA

- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi. Vakfiye Defterleri 734.
- Akakuş, R. (2007). “Reisülkurra”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C. 34, 545-546). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Akarpınar, R. B. (1999). *Türk Kültüründe Dinî Törenler ve Mevlid Kutlamaları. Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Alikılıç, D. (2004). *Osmanlı’da Devlet Protokolü ve Törenler İmparatorluk Seronomisi*. İstanbul: İstanbul Tarih Düşünceleri Kitapları.
- Atalar, M. (2015). *Osmanlı Devleti’nde Surre-i Hümayun ve Surre Alayları*. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Apak, A. (2010). “Şeybe”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C. 39, 47-48). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Aslan, H. (2009). “Osmanlı İmparatorluğunda Mübarek Gün ve Gecelerinde Kandiller”. *İstem Dergisi*, 7(13). 199-231.
- Ayverdi, İ. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. Erişim Tarihi: 10.06.2023 <http://lugatim.com/>
- Bozkurt, N. ve Küçükaşçı, M. S. (2004). “Mescid-i Nebevi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C 29, 282-290). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Buzpınar, Ş. T. ve Küçükaşçı, M. S. (1997). “Haremeyn”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C 16, 153-157). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Buzpınar, Ş. T. (2009). “Surre”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C 37, 567-569.). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Can, M. (2020). “Osmanlı Kültüründe Mevlid-i Şerif Geleneği”. *Fârâbi Anısına Türkiye ve Türk Dünyası Araştırmaları-II*. (S.141-142). Gaziantep: İksat Yayınları.
- Çelebi, S. (2022). *Süleyman Çelebi Vesiletü’n Necât Mevlid-i Şerif*. İstanbul: Cumhurbaşkanlığı İletişim Yayınları.
- Çetin, O. (1987). “Tarihte İlk Mevlid Merasimleri”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (2)2, 73-74.
- Efe, A. (2010). “Türk Mevlid Geleneği”. *Avrupa Üniversitesi İslam Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 9-30.
- Erdoğan, M. A. (2014). *Defter-i Evkâf-ı Mekke-i Mükerrreme ve Medine-i Münevvere Der Birgi*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Güler, M. (2002). “Osmanlı Devleti’nde Haremeyn Vakıfları”. *Türkler Ansiklopedisi*. (C 10, 867-890). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

- Gündüz, A. (2018). *Anadolu Ve Rumeli Vilayetlerindeki Haremeyn Şerifeyn ve Kudsi Şerif Vakıflarının Varidat Ve Masarifati(1650-1651)*. İstanbul: Hiper Yayınları.
- Karaca, F. (2002). “Kürk”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (C 26, 568-570). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Karataş, A. İ. (2008). “Osmanlı Toplumunda Hz. Peygamber’in Sevgisinin Bir Tezahürü Olarak Kurulan Mevlid Vakıfları”. *İstem Dergisi*, 6 (11), 44-77.
- Kars, R. (2020). *Haremeynü’ş-Şerifeyn ve Bağlı Birimlerine Ait Gelir ve Masrafları İhtiva Eden 1175 Nolu Vakıf Muhasebe Defteri*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Koca, F. (2019). “Dini Müsikî Formu Olarak Mevlid ve Dobruca Besteli Mevlidi”. *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı: 55(1), 155-182.
- Kurşun, Z. (2017). “Hac Ve İktidar:Haremeyn’de Erken Dönem Osmanlı İmar Faaliyetleri”. *Fsm İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (9), 281-311.
- Küçükaşçı, M. S. (2003), “Mekke”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C. 28, 555-575). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Mevlid-i Şerif Resmi: (Erişim Tarihi: 8.04.2023
<https://www.fikriyat.com/tarih/2017/11/20/osmanli-doneminde-mevlid-merasimi>
- Okiç, T. (1975). “Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri”. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı (1), 22-23.
- Özel, A. (2002). “Mevlid: Tarihi ve Dini Hükümü”. *Divan Disiplinlerarası Çalışma Dergisi*, (1), 235-246.
- Özel, A. (2004). “Mevlid”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C. 29, 475-479). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Öztürk, N. (1995). “Evkâf-ı Haremeyn Nezâreti”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C 11, 521-524). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Paşa, E. S. (2018). *Mir’atül-Haremeyn*. (1 cilt). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Pekolcay, A. N. (2004). “Mevlid”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C 29, 485-486). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Seydi, B. A. (1973). *Teşrifât ve Teşkilatımız*. İstanbul: Kervan Kitapçılık Yayınları.
- Şeker, M. (2004). “Mevlid”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (29 Cilt, 480-482). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Şen, İ. ve Çakır, A. (2020). “Osmanlıda Resmi Kandil Merâsimleri ve Müsiki”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (48), 246-264.
- Timurtaş, F. (1990). *Türk Klasikleri Mevlid Süleyman Çelebi*. İstanbul: Mili Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Turabi, A. H. (2017). *Türk Din Musikî*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yenibaş, H. (2012). “Selçuklular Döneminde Sivil Mevlid Merâsimleri”. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 99 (196), 107-108.
- Yavuz, K. (2010). “Süleyman Çelebi’nin Yaşadığı Zamanda Türk Edebiyatı”, *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu*, (178-242). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yıldız, A. (2015). *Mevlid Şemsettin Sivasi*. Sivas: Asitan Yayıncılık.

KATKI ORANI / CONTRIBUTION RATE	AÇIKLAMA / EXPLANATION	KATKIDA BULUNANLAR / CONTRIBUTORS
Fikir veya Kavram / <i>Idea or Notion</i>	Araştırma hipotezini veya fikrini oluşturmak / <i>Form the research hypothesis or idea</i>	Kadir Arslanboğa Esra Evran
Tasarım / <i>Design</i>	Yöntemi, ölçeği ve deseni tasarlamak / <i>Designing method, scale and pattern</i>	Kadir Arslanboğa Esra Evran
Veri Toplama ve İşleme / <i>Data Collecting and Processing</i>	Verileri toplamak, düzenlenmek ve raporlamak / <i>Collecting, organizing and reporting data</i>	Kadir Arslanboğa Esra Evran
Tartışma ve Yorum / <i>Discussion and Interpretation</i>	Bulguların değerlendirilmesinde ve sonuçlandırılmasında sorumluluk almak / <i>Taking responsibility in evaluating and finalizing the findings</i>	Kadir Arslanboğa Esra Evran
Literatür Taraması / <i>Literature Review</i>	Çalışma için gerekli literatürü taramak / <i>Review the literature required for the study</i>	Kadir Arslanboğa Esra Evran